

B14 Józef Salmonowicz

ur. 1878(9) r. w Podziśniu zm. *)

syn Zygmunta (B7) i Konstancji z Gromadzkich

żona Anna Benisławska (12.08.1886 – 7.07.1970) h. Pobóg, córka Leona i Józefy, maj. Istra (pow. lutyński)

dzieci: Leon (B16), Zofia (B17), Janina (B18), Izabela (B19)

- nauki początkowe pobierał w domu; do gimnazjum uczęszczał w Wilnie, skąd – za sprzeciwianie się rusyfikacji – został wydalony z tzw. „wilczym biletem” zakazującym kontynuowania nauki w zaborze rosyjskim
- szkołę średnią ukończył w Wyborgu (Finlandia)
- studiował na Wydziale Rolniczo-Lasowym Akademii Rolniczej w Dublanach k. Lwowa
- po ukończeniu studiów przejął od brata Karola majątek Podziśnie
- w 1905 r. ożenił się z Anną Benisławską
- członek Klubu Szlacheckiego Wilnie od 1911 r.
- w czasie I wojny światowej zmobilizowany, pracował przy wyrębie lasów w Finlandii
- po wojnie – wielkim wysiłkiem – odbudował zniszczony przez Niemców i bolszewików majątek Podziśnie
- uczestniczył w pracach Kresowego Związku Ziemi, zakładał kółka rolnicze dbając o podniesienie kultury rolnej okolicznych rolników

Józef Salmonowicz Anna z Benisławskich, żona Józefa (zdjęcia z lipca 1928 r.)

- za działalność został odznaczony Krzyżem Zasługi

„(...) Po wybuchu II wojny światowej i inwazji bolszewickiej 17 września 1939 r. obawiając się pogromu rodzina opuściła maj. Podziśnie. Z zamiarem przekroczenia granicy litewskiej Józef i Leon Salmonowiczowie udali się do zaprzyjaźnionej rodziny pp. Mikulicz-Radeckich w maj. Kozaczyzna. Tam zostali aresztowani przez NKWD i osadzeni w piwnicach starostwa w Braślaviu, gdzie przebywali do ok. połowy roku 1940, a następnie przewiezieni do więzienia w Berezwechu k/Głębokiego, mieszczącego się w dawnym kościele i klasztorze oo. Bazylianów. W czasie kiedy Józef i Leon Salmonowiczowie więzieni byli w Braślaviu, Anna z Benisławskich Salmonowiczowa, by być blisko męża i syna, wynajęła locum u pp. Narbuttów w Braślaviu i stamtąd dnia 13.IV.1940 r. została wywieziona do Kazachstanu (rejon Malutka, wieś Bezkamyszka, następnie Kułagino). Do Polski wróciła w maju 1946 zamieszkując na przemian u córek Janiny (w Puławach) i Izabeli (we Wrocławiu). (...)”

[cyt. z opracowania Anny Rzyńskiej, wnuczki Józefa ↓]

Berezwech. Miejsce uwięzienia Józefa Salmonowicza (z synem)

Likwidacja więzienia nastąpiła po ataku Niemców na Związek Radziecki (22 czerwca 1941 r.). Kilkaset osób zlikwidowano w klasztorze, a pozostałych kilka tysięcy więźniów poprowadzono w kolumnie marszowej (dwanaście osób w szeregu, przy długości kolumny około 1500 m) w kierunku Połock - Witebsk. Kolumna marszowa więźniów (bez jedzenia i picia) na "drodze śmierci" pozostawiała nieopogrzebane ciała. Więźniów zlikwidowano za Dźwiną koło miejscowości Taklinowo dnia 25 czerwca 1941 r. Do położonej na drodze kolumny więźniów strzelano z karabinów maszynowych, a z góry na drogę spadały bomby. Do dzisiejszego dnia nie znane są miejsca ich pochówku.

> **Źródło: Белорусский "Мемориал":** [koordynatorem białoruskiego oddziału Memoriału jest historyk Ihar Kuzniacou]

Salmanowicz Józef s. Zygmunta, urodzony w 1878 r. w Podziśniu, parafia Widze, powiat Brasławski; narodowości polskiej; wykształcenie wyższe, agronom, właściciel majątku ziemskiego. Mieszkał w obwodzie witebskim, gmina Widze, majątek Podzisna. Aresztowany 24 września 1939 r. Skazany 31 maja 1941 r. przez specjalny sąd powiatowy z art. 74 KK Białoruskiej SSR – wróg publiczny – na 8 lat ИТЛ - łagru, do odbycia w Карлаг - Karlag. Rehabilitowany 6 listopada 1992 r. przez prokuraturę obwodu witebskiego. [ИТЛ – исправительно-трудовой лагерь. Оbozo prowadzone przez Гłównы Zarząd Поправczyх Оbozów Праcy i Осiedли Праcy НКВД ЗSRR (ГУ ИТЛ исправительно-трудоуых лагереу и трудоуых поселений НКВД СССР)] [Odbywanie kary: Карлаг (Карагандинский исправительно-трудоуой лагерь) – Karagandyjski obóz pracy (jeden z największych obozów pracy prowadzonych przez NKWD)]

*) - 23-25.06.1941 r., zamordowany przez sowietów w Berezweclu lub okolicy
- ?? w łagrze karagandyjskim (jeżeli sowieci zdążyli go wywieźć w czasie między 31.05.1941 r. a likwidacją więzienia)

Istra, pow. lutyński, gm. Istra, par. Posiń; kościół filialny. Własność Benisławskich [Sul]

Opracowanie: *Anna Rzycka (Sopot, 2007 r.)*

JÓZEF SALMONOWICZ

Józef Salmonowicz h. Szaszor (1879 - 1941) właściciel maj. Podziśnie, (gm. Widze, pow. brasławski, woj. wileńskie) syn Zygmunta (1828 - 1886) i Konstancji z Gromadzkich h. Oksza (zm. 1919), maj. Szykszniewo k/Wierzbołowa. Oboje rodzice J.S. pochowani na cmentarzu Rossa w Wilnie – groby istnieją do dzisiaj.

Rodzeństwo: 1. Karol (zm. 1916) maj. Iłga, (pow. Dyneburg, obecnie Łotwa), absolwent politechniki w Rydze, dyr. Banku Wileńskiego Handlowego, ożeniony ze Stefanią Rzewuską h. Krzywda; ich córka 1.2 Maria (1902-1947) za Tomaszem Parczewskim (1882-1943) herbu Nałęcz, maj. Staszkuniszki; ich dzieci: 1.2.1 Mikołaj (zm. 1939), 1.2.2 Maria (ur.1926) za Mierzejewskim, 1.2.3 Krzysztof (ur.1928); 2. Maria (ur. ?, za Janem Skarbak-Kiełczewskim h. Abdank, maj. Janin k/Bobrujska; ich dzieci: 2.1 Aleksander, 2.2 Jan, 2.3 Karol, 2.4 Irena (1893-1984) za Marianem Baehrem, herbu Ursus, właśc. maj. Mościcha; ich dzieci: 2.4.1 Olgierd (ur. 1927) oż. z Marią Tyszkiewicz, 2.4.2 Jan 2.4.3 Waław; 2.5 Zofia (1898-1942) za Januszem Tukałło h. Szreniawa, właśc. maj. Ościukowicze; ich dzieci: 2.5.1 Jan (1924-1983) ożen. z Jadwigą Targowską, 2.5.2 Magdalena (1926-1988) za Lechem Adamczykiem, 2.5.3 Konstancy (ur. 1929) ożen. z Marią Chełkowską; 3. Zofia (1867-1939) za Witoldem Szachno h. Radwan, właśc. maj. Rundany (pow. lutyński – obecnie Łotwa), ich dzieci: 3.1 Zygmunt, 3.2 Wiktor, 3.3 Alfred (1900-1930) oż. z Heleną Brynk, ich córka 3.3.1 Regina (ur.1925) za Janem Klimą, 3.4 Maria (1889-1979) za Antonim Zabielskim, ich dzieci: 3.4.1 Jerzy (ur.1927) ożen. z Elżbietą Zachert, 3.4.2 Stanisław (1928-2004) oż. z Lidią Rogowską, 3.4.3 Stefan (ur.1932) oż. z Krystyną Nitka, 3.5 Janina za Szymonem Wyrzykowskim, 3.6 Zofia; 4. Helena za Bronisławem Umiaszowskim h. Roch, maj. Berdowszczyzna, ich dzieci: 4.1 Krystyna za Witoldem Goławskim, 4.2 Aleksandra, 4.3 Jadwiga; 5. Anna (zm.1905) za Michałem Wołowiczem h. Bogorya, maj. Mściż, ich dzieci: 5.1 Eustachy, 5.2 Anna za Stefanem Ciecierskim, ich dzieci: Zofia Bławdziewicz, Izabela Fudakowska, Renata; 5.3 Izabella za Ksawerym Strawińskim; 6. Izabella (1877-1901) – zabytkowy pomnik anioła na Rossie).

Józef Salmonowicz, jak całe jego pozostałe rodzeństwo, urodził się w Podziśniu, majątku będącym w posiadaniu rodziny od 1767 r. Nauki początkowe pobierał w domu a do gimnazjum uczęszczał w Wilnie, skąd za sprzeciwianie się rusyfikacji został wydalony z tzw. „wilczym biletem”, zakazującym kontynuowania nauki pod zaborem rosyjskim. Szkołę średnią ukończył w Wyborgu (Finlandia), a następnie podjął studia na wydz. rolniczo-lasowym Akademii Rolniczej w Dublanach k/Lwowa. Po ukończeniu studiów w 1905 r. ożenił się z Anną Benisławską (1886-1970) h. Pobóg, córką Leona i Józefy Benisławskich, maj. Istra (pow. lutyński – obecnie Łotwa).

W czasie I wojny światowej został zmobilizowany i pracował przy wyrębie lasów w Finlandii. Po wojnie wielkim wysiłkiem odbudował zniszczony przez Niemców i bolszewików majątek, uczestniczył w pracach Kresowego Związku Ziemiaków i zakładał Kółka Rolnicze, dbając o podniesienie poziomu kultury rolnej okolicznych rolników, za co został odznaczony krzyżem zasługi.

Po wybuchu II wojny światowej i inwazji bolszewickiej 17 września 1939 r., obawiając się pogromu – rodzina opuściła maj. Podziśnie, z zamiarem przekroczenia granicy litewskiej Józef i Leon Salmonowiczowie udali się do zaprzyjaźnionej rodziny pp. Mikulicz-Radeckich w maj. Kozaczyzna. Tam zostali aresztowani przez NKWD i osadzeni w piwnicach starostwa w Brasławiu, gdzie przebywali do ok. połowy 1940 r., a następnie przewiezieni do więzienia w Berezweclu k/Głębokiego, mieszczącego się w dawnym kościele i klasztorze oo. Bazylianów.

Zlikwidowanie więzienia (poprzez wymordowanie więźniów) nastąpiło po ataku Niemców na Związek Radziecki w czerwcu 1941 i do dzisiejszego dnia nie znane są miejsca ich pochówku.

W czasie kiedy Józef i Leon Salmonowiczowie więzieni byli w Brasławiu, Anna z Benisławskich Salmonowiczowa, by być blisko męża i syna, wynajęła locum w pp. Narbutów w Brasławiu i stamtąd 13.04.1940 r. została wywieziona do Kazachstanu (rejon Mamlutka, wieś Bezkamyszka, następnie Kaługino). Do Polski wróciła w maju 1946 zamieszkując na przemian u córek Janiny w Puławach i Izabeli we Wrocławiu. Najstarsza córka Zofia po Powstaniu Warszawskim wraz z dziećmi została przez Niemców wywieziona do Hameln w Niemczech, a po wojnie zamieszkała z rodziną we Francji.

Dzieci Józefa:

1. Leon (1906-1941) abs. Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie w 1926 r. i Wydziału Rolniczo-Lasowego w Du-
blanach, kawaler;
2. Zofia (1908-2001) abs. Gimnazjum ss. Nazaretanek w Wilnie i Szkoły Gosp. w Snopkowie k/Lwowa, żona majora
artylerii Romualda Prewysz-Kwinto, więźnia Murnau, ich dzieci: 2.1 Krzysztof ur. 1934 r., ożeniony z Jadwigą Kwilecką,
ich córka 2.1.1 Zofia (ur.1967) za Olivie Vaissaire, ich dzieci: 2.1.1.1 Eleonora, 2.1.1.2 Stanisław; 2.2 Agnieszka (ur.
1936) za Jerzym Szumańskim, ich dzieci: 2.2.1 Krystyna za Philippe Vacher, 2.2.2. Anna, 2.2.3. Helena za Tourneceillert;
3. Janina (ur. 1910), abs. gimnazjum ss. Nazaretanek w Wilnie 1929, absolwentka Institut Français de Varsovie (1930-
1931) oraz Faculté de Lettres Université de Grenoble 1932 r. i Kursu Ogrodniczego przy Wydz. Rolnym UJ w Krakowie w
1935 r., inż. ogrodnik; za Julianem Dutkiewiczem, abs. Szkoły Rolniczej w Czernichowie, inż. rolnikiem; ich dzieci: 3.1
Andrzej (ur. 1935 r, w Wilnie), abs. wydz. prawa UW, oż. 1v. z Joanną Lenką, ich dzieci: 3.1.1 Wojciech (ur. 1961 r.),
prawnik, oż. z Joanną Szymborską, ich synowie: Rafał i Michał; 3.1.2. Paweł (ur.1965) oż. z Katarzyną Prętkopowicz, ich
córka: Anastazja (ur. 1989), 2v. z Bożeną Badowską, ich syn: 3.1.3. Piotr (ur 1975). oż. z Urszulą Przygodzką, ich córka
Olga; 3.2 Anna (ur.1940), mgr, inż. rolnik, abs. SGGW, za Andrzejem Rzymskim kpt. żeglugi wielkiej, ich dzieci: 3.2.1 Do-
bromiła (ur.1975) historyk, abs. UG, historyk sztuki, abs. UMK, 3.2.2 Julia (ur. 1976) ekonomista, abs. UG, za Michałem
Porzezińskim (elektronik, abs. PG), 3.2.3 Stanisław (ur. 1976) geograf abs. UG.
4. Izabela (1913–1991) abs. gim. ks. A. Czartoryskiego w Wilnie, za Zygmuntem Ruszczycem prof. zootechniki na WSR
we Wrocławiu; ich dzieci: 4.1 Anna (ur. 1943), 4.2 Zygmunt (ur. 1943) oż. 1v. z Anną Musiał, ich dzieci: 4.2.1 Piotr, 4.2.2
Marcin, 2v. z Birutą Zielkiewicz; 4.3 Jadwiga (ur. 1945), 4.4 Danuta (ur. 1952) za Krzysztofem Kaczmarskim, ich syn
4.4.1 Łukasz (ur. 1975), ożeniony z Joanną Zwierzyńską, 4.5 Krystyna (ur. 1975).

Podstawa: Dokumenty i informacje rodzinne oraz:

Roman Aftanazy, Iłga i Posiń. Dwie nieznanne rezydencje polskie w Inflantach, Przegląd Wschodni t. 9, 2004

Krzysztof Jasiewicz, Lista strat ziemiaństwa polskiego, wyd.1995, str.443

Eugeniusz Romer, Dziennik 1914-1923 Warszawa 1995, t.1 str. 223, 609, 615

Hipolit Korwin-Milewski, Siedemdziesiąt lat wspomnień, Poznań 1930

Józef Minejko, Wspomnienia z lat dawnych, Warszawa 1997, str. 148

Spis członków Kresowego Związku Ziemi

Księga adresowa Polski oraz W.M. Gdańska !929 r.

Woreyd, Almanach 1928